

Η Παράλληλη Στήριξη ως δράση για τη σχολική ένταξη μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες»

- Δρ. Ηλιοπούλου Ευσταθία (Ειδική Εκπαιδευτικός στο Α΄ ΚΕΔΔΥ Αθηνών)
- Κορκιδάκη Ειρήνη MSc (Σχολική Ψυχολόγος στο Α΄ ΚΕΔΔΥ Αθηνών)
- Διαμαντοπούλου Αρετή MSc (Ειδική Εκπαιδευτικός στο Α΄ ΚΕΔΔΥ Αθηνών)

Δομή παρουσίασης

- ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΗΜΕΡΑ: Ένα σχολείο για όλους (Ηλιοπούλου Ευσταθία)
- Βασικά χαρακτηριστικά διαταραχών σχολικής ηλικίας (Κορκιδάκη Ειρήνη)
- Μαθησιακό προφίλ παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (Ηλιοπούλου Ευσταθία)
- Αξιολόγηση και απαραίτητα εργαλεία για την παράλληλη στήριξη: κλείδες παρατήρησης, Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης, Ημερολόγιο (Διαμαντοπούλου Αρετή)

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΗΜΕΡΑ:

Ένα σχολείο για όλους

-
- Αποτελεί ένα σχολείο ανοικτό στις ιδέες, και στην κοινωνία, στην γνώση και το μέλλον, που αξιοποιεί κάθε σύγχρονο εργαλείο
 - Η διδασκαλία θα πρέπει να προσαρμοστεί και να συμπεριλάβει διδακτικές μεθόδους που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των μαθητών ικανοποιώντας την ανάγκη για συνεργασία, επικοινωνία μεταξύ όλων και αποτελεσματική μάθηση

-
- Το σχολείο οφείλει να καλλιεργεί θετική στάση απέναντι σε όλους τους μαθητές (γηγενείς, αλλοδαπούς, μαθητές με ειδικές ανάγκες ή και αναπηρία) και να προωθεί την ανάπτυξη θετικών στάσεων και συναισθημάτων από την πλευρά των δασκάλων και των μαθητών.
 - Το σχολείο παράλληλα δεν θα πρέπει να παραμερίσει το σπουδαιότερο ρόλο του, που είναι η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και η επακόλουθη ένταξή του στη κοινωνία με θετικές προοπτικές τόσο για εκείνο όσο και για το σύνολο

-
- Τέλος οφείλει να στραφεί σε θεμελιώδεις αξίες που θα δίνουν νόημα στην ανθρώπινη ύπαρξη και θα προετοιμάζουν τα άτομα ώστε να έχουν ικανότητα προσαρμογής στις αλλαγές, μυαλό και χέρια, συναισθηματική ισορροπία

Μετά από την διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994), η παιδαγωγική συζήτηση έχει μετατοπιστεί από την πρόταση της ενσωμάτωσης (mainstreaming) και της ένταξης (integration) σε αυτήν της συμπερίληψης - συνεκπαίδευσης (inclusion) των μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε «ένα σχολείο για όλους» όπως αναφέρεται στη Χάρτα του Λουξεμβούργου (1996) (Watkins 2003).

Σε αντίθεση με την πολιτική της ένταξης, που προωθεί την ιδέα της προσαρμογής του μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος και του σχολείου, η συνεκπαίδευση αναφέρεται στην αναδιοργάνωση του σχολείου ώστε να συμπεριλάβει (Include) και τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Στάση των εκπαιδευτικών

- Η έρευνα της Πατσίδου (2010), κατέδειξε ότι η στάση των εκπαιδευτικών προς τη συνεκπαίδευση και τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι θετική. Ωστόσο στη στάση των εκπαιδευτικών διαπιστώθηκαν διαφοροποιήσεις ως προς τρεις κυρίως παραμέτρους: α) τα έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας, β) την προηγούμενη εμπειρία από τη διδασκαλία σε μαθητές με ειδικές ανάγκες και γ) την κατάρτιση σε θέματα ειδικής αγωγής.

-
- Συγκεκριμένα οι εκπαιδευτικοί με περισσότερα έτη προϋπηρεσίας και προηγούμενη εμπειρία από τη διδασκαλία μαθητών με ειδικές ανάγκες είχαν πιο θετική στάση από τους συναδέλφους τους με μικρότερη προϋπηρεσία και εμπειρία στη διδασκαλία μαθητών με ειδικές ανάγκες. Οι εκπαιδευτικοί που δεν είχαν λάβει επιμόρφωση στην ειδική αγωγή ήταν λιγότερο θετικοί αναφορικά με τα οφέλη της συνεκπαίδευσης και ένιωθαν μεγαλύτερη ανασφάλεια για την επαγγελματική τους επάρκεια υπό την προοπτική της εφαρμογής της, σε σύγκριση με τους εκπαιδευτικούς που είχαν λάβει ανάλογη επιμόρφωση.

Η αλλαγή στάσης επιβάλλεται:

Να μην οδηγηθούν άτομα τόσο σε σχολικό αποκλεισμό όσο και στον ευρύτερο κοινωνικό αποκλεισμό.

Όταν μιλάμε για κοινωνικό αποκλεισμό, δεν ερμηνεύουμε τον όρο στενά, σαν την απλή έλλειψη οικονομικών πηγών, αλλά τον εννοούμε με την ευρεία κοινωνική του διάσταση, που αφορά στην αποστασιοποίηση των ατόμων ή ομάδων ατόμων από Οργανισμούς και Κοινότητες, από δικαιώματα και υποχρεώσεις (οικονομικά, θρησκευτικά, πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, εκπαιδευτικά)

Συμπερίληψη

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση δεν είναι ο αυτοσκοπός, αλλά ένα μέσο για την επίτευξη του σκοπού, είναι αυτή δηλαδή που θα συμβάλει στην πραγματοποίηση μιας συμπεριληπτικής κοινωνίας, προτάσσοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα ως κεντρικό συστατικό στοιχείο της.

Δίνεται λοιπόν η δυνατότητα σε διαφορετικούς ανθρώπους να συμβιώνουν σε μια ανθρωπιστική και δημοκρατική κοινωνία.

Η αποδοχή της κοινωνικο-οικονομικής και εθνικής ποικιλομορφίας και η αντιρατσιστική συνείδηση από την πλευρά των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί απαραίτητο συστατικό **της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης**. Μόνον όταν το σχολείο καταφέρει να προσαρμοστεί στη διαφορετικότητα όλων των μαθητών θα μπορέσουμε να κάνουμε λόγο για ένα δίκαιο και συμπεριληπτικό σύστημα εκπαίδευσης που θα μπορέσει να οδηγήσει και στην ευρύτερη κοινωνική αποδοχή.

Υπάρχουν εμπόδια;

ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

- Υλικοτεχνική Υποδομή
- Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών
- Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών
- Οι δυσκολίες στο ρόλο των Σχολικών Συμβούλων και των ΚΕΔΔΥ
- Ελλείματα σε Τμήματα Ένταξης και Τμήματα Υποδοχής
- Νομοθεσία

Διαφοροποίηση Διδασκαλίας

- Συνεργατική
- Σέβεται και προωθεί τις αξίες του σχολείου και των μαθητών

Για να γίνει κατανοητή η
ανάγκη για **διαφοροποίηση** θα πρέπει η
διαφοροποιημένη διδασκαλία να γίνει αντιληπτή
ως η
«μέθοδος» διδασκαλίας, η οποία βασίζεται και
αντιμετωπίζει τους μαθητές ως βιογραφίες και όχι
ως
κόπιες της ίδιας εικόνας και συνεπώς ως μέσο
ανταπόκρισης στις ανάγκες του κάθε μαθητή και
της
θεμελίωσης της γνώσης του κάθε μαθητή.
Ειδικότερα:

Ως διαφοροποίηση
ορίζεται και η διδακτική προσέγγιση κατά την οποία
οι εκπαιδευτικοί προβαίνουν στην
τροποποίηση των στόχων, των μεθόδων
διδασκαλίας, των πηγών, των
μαθησιακών δραστηριοτήτων και του τελικού
αποτελέσματος, με στόχο την ανταπόκριση στις
διαφοροποιημένες ανάγκες του κάθε μαθητή
ξεχωριστά, ώστε να μεγιστοποιηθούν οι
μαθησιακές
ευκαιρίες για κάθε μαθητή μέσα στην τάξη (Bearne).

Οργανωτική και Λειτουργική Διαφοροποίηση:

- Προσδιορίστε τον τρόπο και της δυνατότητες εκμάθησης του μαθητή
- Αναλύστε το περιβάλλον της τάξης
- Συγκρίνετε στόχους ΕΠΕ με ΑΠΣ- προσοχή στους επιμέρους διδακτικούς στόχους
- Προσαρμόστε το μάθημα μέσω:

Του τρόπου διδασκαλίας – Του όγκου της ύλης –
Των κριτηρίων αξιολόγησης – Του βαθμού
βοήθειας – Του περιβάλλοντος – Των υλικών &
Εποπτικών μέσων

Ενδεικτικές προσαρμογές Προγράμματος:

- Αλλαγή στον τρόπο απάντησης του μαθητή (λόγια-σκίτσο-ΗΥ)
- Τροποποίηση παρουσίασης του θέματος(ακρόαση-από συμμαθητή-με σχέδιο)
- Μειωμένος όγκος εργασίας(λιγότερες ιδέες γραπτώς-θεματικά κέντρα κειμένων)
- Χαμηλότερες προσδοκίες από τους εμπλεκόμενους
- Εξατομικευμένος στόχος μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων(π.χ ψαλίδι για λεπτή κινητικότητα ή ζωγραφιά ιστορίας) και Πίστωση Χρόνου

-
- Εξατομικεύουμε κατά περίπτωση γιατί κάθε μαθητής είναι διαφορετικός .

Η διδασκαλία η οποία καταφέρει μέσα από την αξιοποίηση διαφόρων μεθόδων, μέσων και υλικών

να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε παιδιού δεν είναι τίποτα άλλο από μια αποτελεσματική διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Σκοπός της διαφοροποιημένης διδασκαλίας:

Η οικοδόμηση της γνώσης για όλους τους μαθητές, που θα επιφέρει τη μεγιστοποίηση του κινήτρου για γνωστική και μεταγνωστική ανάπτυξη και τις επιδόσεις του κάθε μαθητή

Η διαφοροποίηση δεν είναι μια συνταγή διδασκαλίας (Tomlinson), αλλά ένας καινοτόμος τρόπος για τη διδασκαλία και τη μάθηση. **Ο εκπαιδευτικός που αποζητά να βρει έτοιμες συνταγές διαφοροποίησης δεν έχει κατανοήσει την έννοια της διαφοροποίησης.**

Υπάρχουν φυσικά διαφορετικές μορφές, διαφορετικές κατηγορίες και διαφορετικές τεχνικές ή στρατηγικές διαφοροποίησης, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς, για να προσφέρουν διαφοροποιημένη διδασκαλία, αλλά η τελική επιλογή της διαφοροποιημένης πορείας διδασκαλίας μπορεί να γίνει μόνο από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος οφείλει να μελετήσει το μαθησιακό προφίλ, τα ενδιαφέροντα, τα ταλέντα, τις ανάγκες, τις δυνατότητες και ικανότητες, το κοινωνικό και το πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών του (Hall).

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ- ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

- Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος
- ΔΕΠΥ
- Προβλήματα συμπεριφοράς
- Αισθητηριακά ελλείμματα (προβλήματα όρασης, προβλήματα ακοής)

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ

Σύνθετη νευροαναπτυξιακή διαταραχή που χαρακτηρίζεται κυρίως από αποκλίσεις από την τυπική ανάπτυξη και δευτερευόντως από καθυστερήσεις σε αυτήν.

Η κλινική εικόνα είναι το αποτέλεσμα υποκείμενων γνωσιακών, κοινωνικών, συναισθηματικών και αισθητηριακών μειονεξιών, των οποίων η ποικιλομορφία και οι πολυπληθείς συνδυασμοί μας δίνουν έναν πολύ πλούσιο και ποικίλλοντα φαινότυπο, τον οποίο προσπαθεί να αποτυπώσει η έννοια του Αυτιστικού Φάσματος.

Βασικά χαρακτηριστικά

1. **Μειονεκτούσα Κοινωνική αλληλεπίδραση.** Το έλλειμμα στην κοινωνική συναλλαγή θεωρείται πρωταρχικό στοιχείο της διαταραχής.

Μελέτες έχουν δείξει 4 τύπους κοινωνικής συναλλαγής:

- **Αποτραβηγμένη ομάδα**
 - Συμπεριφέρονται σαν να μην υπάρχουν άλλοι
 - Δεν πλησιάζουν όταν τους φωνάζουν
 - Δεν αντιδρούν όταν τους μιλήσεις
 - Τα πρόσωπα είναι άδεια από έκφραση, εκτός όταν βιώνουν έντονο θυμό, άγχος, χαρά

-
- Αποφεύγουν τη βλεμματική επαφή
 - Απομακρύνονται όταν τα αγγίζετε
 - Δεν ανταποκρίνονται σε αγκαλιά
 - Ίσως περπατούν προσπερνώντας σας
 - Δεν δείχνουν ενδιαφέρον ή ενσυναίσθηση
 - Φαίνονται απομονωμένα ή απορροφημένα
 - Ανταποκρίνονται σε έντονα παιχνίδια, όμως επανέρχονται σε απομόνωση όταν το παιχνίδι τελειώσει

■ Η παθητική ομάδα:

- Δεν είναι τελείως απομονωμένα
- Δέχονται κοινωνικές προσεγγίσεις
- Δεν κάνουν έναρξη κοινωνικής αλληλεπίδρασης
- Έχουν φτωχή βλεμματική επαφή, αλλά ανταποκρίνονται όταν τους υπενθυμίζεται
- Είναι πρόθυμα και δεκτικά να κάνουν ότι τους πουν
- Αφήνουν άλλα παιδιά να τα συμπεριλάβουν στο παιχνίδι

- «Ενεργά ιδιόρρυθμη κοινωνική ομάδα» (συνηθέστερος τύπος)

- Κάνουν κοινωνικές προσεγγίσεις-συνήθως σε ενήλικες παρά σε παιδιά- όμως με έναν παράξενο μονόπλευρο τρόπο
- Δε δίνουν σημασία στα αισθήματα ή τις ανάγκες των άλλων, μπορεί να έχουν φτωχή βλεμματική επαφή, κυρίως με προβλήματα στη διάρκεια ή να κοιτούν επίμονα
- Οι προσεγγίσεις μπορεί να περιλαμβάνουν σωματικό κράτημα ή αγκάλιασμα του άλλου, συνήθως σφιχτά
- Μπορεί να γίνουν δύσκολα και επιθετικά αν δεν τους δοθεί η προσοχή που απαιτούν
- Ίσως αγνοούν παιδιά της ηλικίας τους ή συμπεριφέρονται επιθετικά απέναντί τους.

«Υπερβολικά τυπική, δύσκαμπτη ομάδα»

- Είναι υπερβολικά ευγενικά και τυπικά στη συμπεριφορά
- Καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια να συμπεριφέρονται κατάλληλα και προσαρμόζονται με ακαμψία στους κανόνες της κοινωνικής αλληλεπίδρασης
- Δεν κατανοούν, πραγματικά τους κανόνες αυτούς και αντιμετωπίζουν σημαντική δυσκολία στην κατανόηση των δυσδιάκριτων διαφορών που διέπουν τη συμπεριφορά, ανάλογα με την περίπτωση
- Παρουσιάζουν έλλειψη κατανόησης των σκέψεων και αισθημάτων των άλλων ανθρώπων

2. Μειονεκτούσα κοινωνική επικοινωνία:

Λεκτική (χρήση και κατανόηση του λόγου)

- Καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου
- Ηχολαλία (επανάληψη λέξεων που εκφράζουν άλλοι)
- Καθυστερημένη ή έμμεση ηχολαλία
- Χρησιμοποιεί λέξεις και φράσεις ακατάλληλα
- Μπερδεύει λέξεις
- Μιλά πολύ και επαναλαμβάνει ερωτήσεις
- Ομιλία επίσημη και σχολαστική
- Αδυναμία έναρξης ή διατήρησης συζήτησης
- Επιδιώκει να πει συγκεκριμένες φράσεις (λεκτικές τελετουργίες)
- Φτιάχνει δικές του λέξεις ή χρησιμοποιεί το λόγο με ιδιαίτερο τρόπο

-
- Δεν κατανοεί τον λόγο και δεν αποκρίνεται όταν του απευθύνεται
 - Κατανοεί οδηγίες μόνο σε συγκεκριμένο πλαίσιο
 - Κατανοεί καλύτερα όταν του δοθούν οπτικά στοιχεία
 - Συχνά η κατανόηση είναι κυριολεκτική, χωρίς να γίνονται αντιληπτά το κρυμμένο νόημα, η μεταφορά, η παρομοίωση, η ειρωνεία.

Μη λεκτική επικοινωνία

- Προσωδία μονότονη, μηχανική ή ακατάλληλη
- Ένταση φωνής πολύ δυνατή ή πολύ ασθενής
- Η κατανόηση και χρήση περίπλοκων χειρονομιών είναι ασθενής
- Η ποικιλία εκφράσεων είναι περιορισμένη

-
- **Ελλείμματα στη φαντασία και το παιχνίδι.** Τα παιδιά με αυτιστικές διαταραχές δεν αναπτύσσουν συμβολικό παιχνίδι και δραστηριότητες με φανταστικό στοιχείο με τον ίδιο τρόπο όπως τα άλλα παιδιά.

3.Περιορισμένα Επαναληπτικά Ενδιαφέροντα & Δραστηριότητες

- Εφευρίσκουν ρουτίνες για τον εαυτό τους
- Τοποθετούν αντικείμενα με συγκεκριμένο τρόπο
- Προσκολλούνται σε συγκεκριμένα αντικείμενα που αρνούνται να αποχωριστούν ή συλλέγουν αντικείμενα
- Επανελημμένα υποδύονται χαρακτήρες από τηλεοπτικά προγράμματα ή ταινίες
- Αναπτύσσουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για ειδικά θέματα
- Αναπτύσσουν ενδιαφέρον να βλέπουν, να μιλάνε ή να μαθαίνουν εξαντλητικές λεπτομέρειες για αντικείμενα που δεν είναι αναπτυξιακά κατάλληλα

- Επαναλαμβανόμενες ή παθολογικές κινήσεις:
 - ταχείς επαναλαμβανόμενες στερεοτυπικές κινήσεις των δακτύλων και των χεριών, περίεργες δυστονικές στάσεις, σύνθετες κινήσεις σώματος και κεφαλής.
 - ανωμαλίες στο βάδισμα και τη στάση του σώματος (δαχτυλοβασία), ανώριμη κινητική λειτουργία, τρέχουν άτσαλα
 - δυσκολία στη μίμηση κινήσεων, σπανιότερα μιμούνται άσκοπα κινήσεις άλλων
- **Μορφές αυτοτραυτισμού:** απάντηση σε άγχος, θυμό ή ματαίωση. Μπορούν να χτυπήσουν το κεφάλι τους, να δαγκωθούν ή να γρατσουνιστούν. Μπορούν να εκδηλώσουν έντονη λεκτική ή σωματική επιθετικότητα με ασήμαντη αφορμή.

-
- Εμφάνιση έντονων δυσλειτουργιών και συμπτωμάτων: μπορεί να υπεραντιδρούν ή να υποαντιδρούν σε αισθητηριακά ερεθίσματα
 - Ξαφνικούς απρόσμενους ήχους
 - απτικά ερεθίσματα (αφή ή άγγιγμα σημείων του σώματος). Μπορεί να νιώθει, να χτυπά ή να ξύνει επιφάνειες ή να αγγίζει, να γλύφει και να μυρίζει ανθρώπους ή αντικείμενα
 - ευαισθησία στη γεύση και στην υφή
 - ευαισθησία σε επίπεδα φωτισμών ή χρωμάτων ή παραμορφώσεις της οπτικής του αντίληψης
 - ευαισθησία στην όσφρηση (υπερδιεγερτικές οσμές)
 - ανοχή στον πόνο, αδιαφορία σε ζέστη ή κρύο
 - Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι η **ανάπτυξη περιέργων φοβιών** για ακίνδυνα πράγματα

Γνωσιακό στυλ ΔΑΦ

- Ασύγχρονη και άνιση ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ατόμου: εξαιρετικές ικανότητες σε έναν τομέα ενώ υπολείπεται σημαντικά σε άλλους
- Περιορισμένη ή ελλιπής διαισθητική ικανότητα να αντιλαμβάνονται ότι οι άλλοι έχουν αισθήματα και σκέψεις που διαφέρουν από τα δικά τους (Θεωρία του νου). Αυτό ίσως εξηγεί ελλείμματα στην επικοινωνία και τις ακατάλληλες συμπεριφορές
- Ιδιαίτερο γνωσιακό στυλ επεξεργασίας της πληροφορίας που ευνοεί την κατακερματισμένη επεξεργασία έναντι της ολιστικής (ασθενής κεντρική συνοχή) και επικεντρώνονται στη λεπτομέρεια παρά στη διαμόρφωση μιας γενικής και σφαιρικής εντύπωσης.

- Προβλήματα στις Εκτελεστικές λειτουργίες

- Διατήρηση και η ευέλικτη μεταβολή της εστίας της προσοχής
- Αναπαράσταση στόχων
- Αναστολή ακατάλληλων απαντήσεων
- Ταυτόχρονη παρακολούθηση της συμπεριφοράς
- Παραμονή σε δραστηριότητα χωρίς διάσπαση
- Σχεδιασμός αλληλουχίας πράξεων

- Ελλιπής ικανότητα απόδοσης νοήματος στις εμπειρίες τους. Μπορούν να δράσουν στο περιβάλλον τους, να μάθουν δεξιότητες, να χρησιμοποιούν τον προφορικό λόγο, δεν έχουν όμως την ικανότητα να κατανοήσουν τι σημαίνουν πολλές από τις δραστηριότητες τους και δεν συσχετίζουν τις ιδέες με τα γεγονότα.

-
- **Διάσπαση προσοχής** από εξωτερικά (οπτικά ή ακουστικά) ερεθίσματα, αλλά και από εσωτερικά ερεθίσματα, για παράδειγμα επειδή θέλουν κάποιο αντικείμενο που θυμούνται από προηγούμενες εμπειρίες ή διασπώνται από εσωτερικές διεργασίες που τους κατακλύζουν (π.χ. αρίθμηση, υπολογισμοί ή απαρίθμηση γεγονότων).
 - **Συγκεκριμένη σκέψη**, ανεξάρτητα από το γνωστικό τους επίπεδο. Έχουν μεγαλύτερη δυσκολία να αντιληφθούν συμβολικές ή αφηρημένες γλωσσικές ιδέες παρά συγκεκριμένα γεγονότα και περιγραφές.
 - **Δυσκολία στο συνδυασμό ή στη σύνθεση** διαφορετικών ιδεών, ειδικά αν οι ιδέες αυτές φαίνεται να είναι κάπως αντιφατικές.

-
- **Δυσκολία στην οργάνωση και τη σειροθέτηση** εξαιτίας της δυσκολίας τους στη σύνδεση πολλαπλών πληροφοριών και στη ταυτόχρονη συγκέντρωση της προσοχής στο άμεσο έργο και στο επιθυμητό αποτέλεσμα.
 - **Δυσκολία γενίκευσης.** Συχνά μαθαίνουν δεξιότητες ή συμπεριφορές σε συγκεκριμένο περιβάλλον ή περίσταση, όμως έχουν τεράστια δυσκολία να τις γενικεύσουν σε κάποιο άλλο.
 - **Εμμονή για διατήρηση της ομοιότητας.** Διατηρώντας σταθερά και ίδια τα πράγματα γύρω τους, δείχνοντας προτίμηση στην τάξη και τις ρουτίνες αμύνονται σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο που δεν κατανοούν.

ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ

- Νοητική αναπηρία (40-70%)
- Υπερκινητικότητα
- Ιδεοψυχαναγκαστικά φαινόμενα
- Αυτοτραυματικές συμπεριφορές
- Τικς
- Συναισθηματικές δυσκολίες

ΔΕΠΥ

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας είναι μια νευροαναπτυξιακή διαταραχή, δηλαδή σχετίζεται με την ωρίμανση του νευρικού συστήματος και εμφανίζεται με σταθερή πορεία και ειδικές γνωστικές δυσλειτουργίες.

Σύμφωνα με το DSM-IV υπάρχουν τρεις υπότυποι της ΔΕΠΥ:

- ❑ Ο Απρόσεκτος τύπος
- ❑ Ο Υπερκινητικός-Παρορμητικός τύπος
- ❑ Ο Συνδυασμένος τύπος

Υπολογίζεται ότι το ποσοστό της ΔΕΠΥ είναι γύρω στο 3-7% των παιδιών της σχολικής ηλικίας

Κύρια προβλήματα της ΔΕΠΥ

- Η Απορύθμιση της συμπεριφοράς
- Τα ελλείμματα στις εκτελεστικές λειτουργίες: κυρίως στον ανασταλτικό έλεγχο (inhibitory control) και την ενεργό μνήμη (working memory)
- Η καθυστέρηση της αποστροφής (delay aversion), δηλαδή η συμπεριφορική τάση των παιδιών με ΔΕΠΥ να δείχνουν προτίμηση σε μικρότερες άμεσες αμοιβές έναντι των μεγαλύτερων αμοιβών που καθυστερούν.

Η ΔΕΠΥ έχει επιπτώσεις στη γνωστική, οικογενειακή, κοινωνική, συναισθηματική, συμπεριφορική και ακαδημαϊκή σφαίρα

Συμπεριφορικά συμπτώματα στην τάξη

- Δυσκολεύεται να ακολουθεί τις συζητήσεις στην τάξη
- Οι σημειώσεις του είναι ακατάστατες και ελλειπείς
- Αγνοεί σημαντικές λεπτομέρειες στις εργασίες
- Σπάνια ολοκληρώνει τις εργασίες του
- Χάνει αντικείμενα, βιβλία, τετράδια- στην τσάντα του επικρατεί χάος
- Διακόπτει το δάσκαλο ή τους συμμαθητές του
- Παίζει με αντικείμενα, κουνάει τα πόδια, στριφογυρίζει
- Δυσκολεύεται να παραμείνει καθιστός

Ψυχοκοινωνικά προβλήματα της ΔΕΠΥ:

- Συγκρούσεις με συνομήλικους
- Δυσκολίες στις καθημερινές δραστηριότητες, όπως στην τακτοποίηση του προσωπικού τους χώρου και την προσωπική υγιεινή
- Αυξημένο κίνδυνο ατυχημάτων
- Δυσκολίες με τον ύπνο
- Εναντιωματική συμπεριφορά
- Ενούρηση

Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ παιδιών με ΔΕΠΥ:

- Αυξημένα επίπεδα στρες
- Συναισθηματικές δυσκολίες
- Δυσκολία ρύθμισης συναισθημάτων
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοσυναίσθημα
- Χαμηλή ανοχή στη ματαίωση
- Τάση εύκολης παραίτησης
- Έλλειψη επιμονής
- Δυσλειτουργικές κοινωνικές σχέσεις

➤ Γνωστικές Δυσλειτουργίες

- **Ελλειμματικές Εκτελεστικές λειτουργίες** : Συμπεριφορές που μας επιτρέπουν να ενεργούμε με στόχο-κατευθυντήριο, ευέλικτο και εκούσιο τρόπο.

Οι συμπεριφορές αυτές περιλαμβάνουν:

- Καθορισμό στόχου
- Σχεδιασμό & Οργάνωση προς επίτευξη του στόχου
- Ευελιξία στην αλλαγή (προσαρμογή)
- Αντίσταση σε ερεθίσματα που διασπούν την προσοχή
- Έλεγχος της προσοχής και των συναισθημάτων
- Αυτο-έλεγχος πράξεων & συμπεριφοράς/ αυτο-αξιολόγηση της προόδου
- Ολοκλήρωση της εργασίας/ δραστηριότητας

➤ Φτωχή Μνήμη εργασίας (working memory)

- Πρόκειται για την ικανότητα να διατηρούνται στη μνήμη σημαντικές πληροφορίες για μικρό χρονικό διάστημα (δευτερολέπτων) προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για να επιτελεστεί μια γνωστική λειτουργία.

Τριάδα παραγόντων κινδύνου

- Φτωχή μνήμη εργασίας
- Απροσεξία στην τάξη
- Φτωχή σχολική επίδοση

➤ Αργή ταχύτητα επεξεργασίας των πληροφοριών

- Το παιδί μπορεί να χρειάζεται περισσότερο χρόνο για την ολοκλήρωση της εργασίας του και για την επεξεργασία νέων πληροφοριών
- Μπορεί να χρειάζεται περισσότερο χρόνο από ότι οι συνομήλικοί του να απαντήσει σε ερώτηση, επομένως χρειάζεται μεγαλύτερο χρονικό διάστημα αναμονής κατά την Ε&Α
- Οι εργασίες που του ανατίθενται πρέπει να προσαρμόζονται σε έκταση και βαθμό δυσκολίας, λαμβάνοντας υπόψη τη μειωμένη ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών –Μικρότερες, αλλά με αύξηση ταχύτητας ολοκλήρωσης
- Χρήση βοηθημάτων (π.χ. Μαγνητόφωνο)

➤ ΔΕΠΥ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Στη γλωσσική έκφραση και στο να ακούνε, οι μαθητές έχουν δυσκολίες με το.....

- Να θυμούνται τι ήθελε κανείς να πει
- Στην κατανόηση πολύπλοκων οδηγιών και επεξηγήσεων
- Να πάρουν σειρά και να ακολουθήσουν τις θεματικές αλλαγές στη συζήτηση
- Να αναπτύξουν προφορικά πολύπλοκες ιδέες με οργανωμένο (διαδοχικό) τρόπο και συνοχή (Π.χ. Να ξαναπούν μια ιστορία)

Οι αδυναμίες στη γραπτή έκφραση είναι το συχνότερο πρόβλημα των παιδιών με ΔΕΠΥ

- Χαμηλή παραγωγικότητα
- Πολλά ορθογραφικά λάθη
- Ακατάστατος, δυσανάγνωστος γραφικός χαρακτήρας
- Συντακτικά ανώριμο
- Οργάνωση και δομή
- Φτωχή σύνθεση ιστορίας (παράλειψη στοιχείων, αιτιών ή συμπεράσματος)

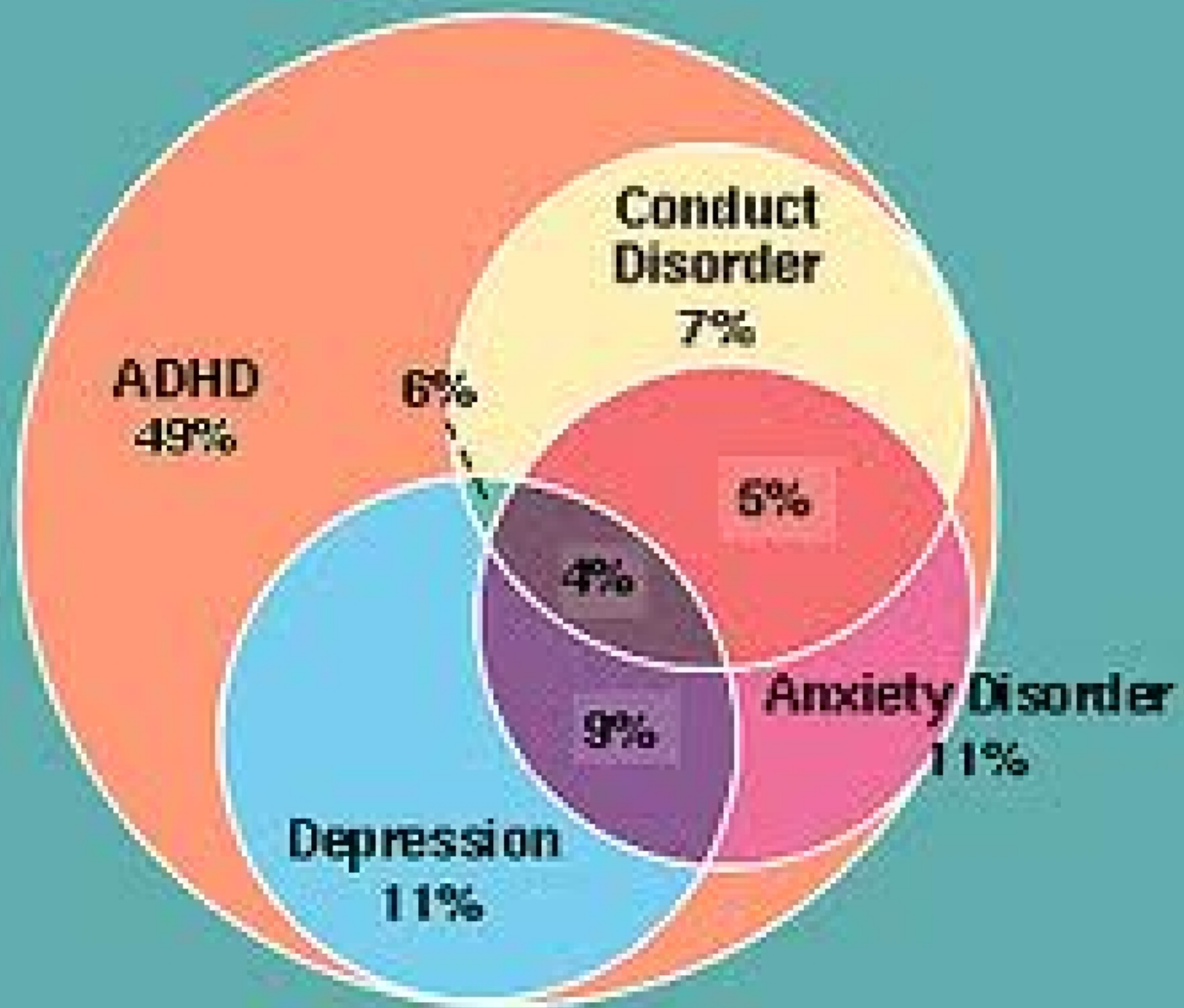

Ελλείμματα στη γραφή και την ανάγνωση

- Να διατηρούν το νόημα της πρότασης στο νου τους όταν προσπαθούν να αποκωδικοποιήσουν άγνωστη λέξη
- Να βγάλουν συμπεράσματα όταν διαβάζουν μεγάλο, καινούργιο, και/ ή πολύπλοκο κείμενο (με πολλές πληροφορίες)
- Να οργανώσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται στην γραπτή έκφραση (ορθογραφία, συντακτικό, δομή, αλληλουχία κειμένου, γνώση του θέματος, ιδέες)
- Το γράψιμο μιας παραγράφου επιφέρει σημαντικό φορτίο στη μνήμη εργασίας και σε όλες τις πτυχές των εκτελεστικών λειτουργιών

Ελλείμματα στις μαθηματικές δεξιότητες

- Στη λύση μαθηματικών προβλημάτων, οι μαθητές με αδυναμία στην μνήμη εργασίας θα έχουν δυσκολίες με τα ακόλουθα:
 - Νοερές αριθμητικές πράξεις
 1. έχουν την τάση να «μετράνε με τα δάκτυλα», ή χρειάζονται οπτική αναπαράσταση, ή βοηθήματα
 2. Αριθμητικές διαδικασίες, όπως αφαίρεση μεγαλύτερου από μικρότερο αριθμό, αποτυχία στη μεταφορά ενός αριθμού
 - Δυσκολία να αγνοήσουν άσχετες πληροφορίες στο κείμενο του προβλήματος
 - Δυσκολία στην ανάκληση μαθηματικών εννοιών από το κείμενο του προβλήματος (αποκωδικοποίηση της γλώσσας όσον αφορά τις διαδικαστικές πράξεις)

ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ ΔΕΠΥ

Υπολογίζεται ότι 60-100% των παιδιών με ΔΕΠΥ εμφανίζουν επίσης μια ή περισσότερες συνυπάρχουσες διαταραχές. Οι πιο συχνές είναι:

- Η Εναντιωματική-Προκλητική Διαταραχή (ΕΠΔ)
- Η Διαταραχή Διαγωγής (ΔΔ)
- Συναισθηματικές διαταραχές: τα ποσοστά της Μείζονος Κατάθλιψης στην παιδική ΔΕΠΥ κυμαίνονται από 12% με 50%.
- Διαταραχές άγχους
- Ειδικές μαθησιακές διαταραχές (δυσλεξία, δυσορθογραφία, δυσαριθμησία)
- Ειδικές αναπτυξιακές δυσκολίες (λόγου, συντονισμού κινήσεων)
- Διαταραχές με συμπτώματα τικς (Tourette syndrome)

-
- Συννοσηρότητα ΔΕΠΥ και ΔΑΦ
 - Συννοσηρότητα ΔΕΠΥ και Διπολικής Διαταραχής με έναρξη στην παιδική ηλικία. Παρουσιάζουν διεγερτικό φαινότυπο, χρόνια πορεία και έχουν υψηλότερα ποσοστά διαταραχής αντικοινωνικής διαγωγής.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ-ΟΡΙΣΜΟΙ

- Ανικανότητα για μάθηση, η οποία δεν μπορεί να αποδοθεί σε διανοητικούς, αισθητηριακούς ή ιατρικούς παράγοντες
- Ανικανότητα για την ανάπτυξη και διατήρηση σε ικανοποιητικό βαθμό σχέσεων αλληλεπίδρασης με τους συμμαθητές και τους εκπαιδευτικούς
- Αποκλίνουσες συμπεριφορές και συναισθήματα σε καταστάσεις, οι οποίες είναι φυσιολογικές
- Επικράτηση μιας διάθεσης δυσαρέσκειας και κατάθλιψης
- Τάση για εκδήλωση σωματικών συμπτωμάτων και φόβων, τα οποία σχετίζονται με προσωπικά προβλήματα ή προβλήματα στο σχολείο.

-
- Συμπεριφορές απέναντι σε σχολικά προγράμματα, οι οποίες διαφέρουν από τις αναμενόμενες ανάλογα με την ηλικία, τις πολιτισμικές ή τις εθνικές νόρμες, και οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά την σχολική απόδοση, τις κοινωνικές, επαγγελματικές και προσωπικές ικανότητες. Η προβληματική συμπεριφορά είναι περισσότερο από μια παροδική, αναμενόμενη αντίδραση σε μια στρεσογόνα περιβαλλοντική κατάσταση, μόνιμα εμφανιζόμενη σε δύο διαφορετικά πλαίσια (ένα εκ των οποίων είναι το σχολείο) και δεν ανταποκρίνεται σε άμεση παρέμβαση στο σχολικό περιβάλλον ή οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται στο σχολικό περιβάλλον για την αντιμετώπισή της δεν επαρκούν.
 - Ενδέχεται να συνυπάρχουν με άλλα ελλείμματα
 - Ενδέχεται να εμπεριέχονται σε αυτές συναισθηματικές διαταραχές, αγχώδεις διαταραχές και προβλήματα προσαρμογής.

ΠΡΟΒΛΗΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ -ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Πολλαπλές διαστάσεις (σε σχέση με τη μορφή/ τρόπο έκφρασης):

- ❖ Λεκτική
- ❖ Σωματική/φυσική
- ❖ Ψυχολογική

Επίσης

- Ανοιχτή, άμεση
- Έμμεση (π.χ. απόρριψη, αποκλεισμός από μία παρέα)
- Συγκαλυμμένη (κλοπή, υπονόμηση φήμης του άλλου, συκοφάντηση)
- Υπάρχει επιπλέον ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων συμπεριφοράς χωρίς εμφανή επιθετικότητα (π.χ. υπερκινητικότητα)

Είδη επιθετικότητας

- ❖ Επιθετικότητα με **λεκτικό** τρόπο (απειλές, ύβρεις)
- ❖ Επιθετικότητα με χρήση **φυσικής** βίας (χτυπήματα, τραυματισμοί, σπρωξίματα)
- ❖ Επιθετικότητα με **ευκαιριακό** χαρακτήρα
- ❖ Επιθετικότητα με **σταθερό** χαρακτήρα (μόνιμες επιθετικές συμπεριφορές /αντιδράσεις)
- ❖ Επιθετικότητα ως **αντίδραση** σε σχέση με πολύ συγκεκριμένα πλαίσια /καταστάσεις (πιέσεις στην τάξη, μαθησιακές δυσκολίες)

-
- ❖ Η Επιθετικότητα ως **άμυνα** απέναντι σε ψυχολογικές & σωματικές απειλές
 - ❖ Η Επιθετικότητα ως **χαρακτηριολογικό -νευρωτικό χαρακτηριστικό** (μαθημένος τρόπος αντίδρασης μέσα από αρνητικά βιώματα /καταστάσεις στην οικογένεια)(π.χ. εύκολος εκνευρισμός/οξυθυμία και απάντηση με απότομο/επιθετικό τρόπο)
 - ❖ Η **παθητική** επιθετικότητα (άρνηση, έμμεση ανυπακοή, κλπ.)
 - ❖ Η **σκόπιμη** συστηματική επιθετικότητα (θυματοποίηση και σκόπιμη πρόκληση κακού στον άλλο)
 - ❖ **Ανοιχτή** (σωματική, λεκτική),
 - ❖ **Συγκαλυμμένη** (κλοπές, ψέματα, συκοφαντίες)

Τύποι αποκλίνουσων συμπεριφορών

- Συμπεριφορά πρόκλησης αντιθέσεων
 - Συχνά χάνει την ψυχραιμία του
 - Συχνά διαφωνεί με τους ενήλικες
 - Συχνά αγνοεί τις απαιτήσεις και τους κανόνες των ενηλίκων
 - Συχνά ενοχλεί εσκεμμένα τους άλλους
 - Συχνά κατηγορεί τους άλλους για τα λάθη του
 - Συχνά είναι ευερέθιστο στα πειράγματα των άλλων
 - Συχνά εκδηλώνει θυμό και μνησικακία
 - Συχνά είναι μοχθηρό και εκδικητικό

- Διασπαστική συμπεριφορά

- Συχνά εκφοβίζει, απειλεί και θυματοποιεί τους άλλους
- Συχνά ξεκινάει καβγάδες
- Χρησιμοποιεί αντικείμενα που μπορούν να προκαλέσουν σοβαρή ζημιά
- Επιτίθεται σωματικά
- Κλέβει μικρά αντικείμενα
- Εσκεμμένα καταστρέφει ξένη περιουσία
- Φεύγει από το σπίτι χωρίς την άδεια των γονιών του
- Συχνά « το σκάει» από το σχολείο

Συνηθέστερος τύπος που συναντάμε στο πλαίσιο της τάξης (εξωτερικευμένη):

- Σηκώνονται από τη θέση τους
- Γελάνε, αντιμιλούν και βρίζουν
- Ενοχλούν τους συμμαθητές τους
- Χτυπάνε και τσακώνονται
- Αγνοούν τον εκπαιδευτικό
- Διαμαρτύρονται
- Διαφωνούν υπερβολικά
- Κλέβουν
- Λένε ψέματα
- Καταστρέφουν την σχολική περιουσία
- Δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες της τάξης

- Εκδηλώνουν έντονο θυμό
- Αποκλείονται από ελεγχόμενες από τους συμμαθητές δραστηριότητες
- Δεν ανταποκρίνονται στις διορθώσεις του εκπαιδευτικού
- Δεν ολοκληρώνουν τις εργασίες που τους ανατίθενται

Τύποι προβλημάτων συμπεριφοράς στο Ελληνικό σχολείο

- **Προβλήματα σχετικά με το μάθημα:** έλλειψη προσοχής, μη ολοκλήρωση των σχολικών εργασιών και μη συμμόρφωση με τις οδηγίες και τις εντολές του εκπαιδευτικού
- **Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη:** δε ζητάει το λόγο, συζητάει με τους συμμαθητές του για θέματα εκτός του μαθήματος, ενοχλεί τους διπλανούς με θορύβους, πειράγματα, μορφασμούς, διακόπτει τους άλλους όταν μιλάνε, δε συνεργάζεται στα πλαίσια των ομάδων, πετάει μικροαντικείμενα στους άλλους, έρχεται καθυστερημένα στο μάθημα, εγκαταλείπει χωρίς λόγο ή άδεια το θρανίο του ή εξέρχεται από την τάξη, χρησιμοποιεί εριστική, υβριστική ή απειλητική γλώσσα κατά την επικοινωνία του τόσο με τους συμμαθητές του, όσο και με τους εκπαιδευτικούς και απουσιάζει αδικαιολόγητα

-
- Προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ συμμαθητών μέσα και έξω από τη σχολική αίθουσα:
 - εμπλοκή σε λεκτικούς διαξιφισμούς
 - εμπλοκή σε σωματικές, βίαιες επιθέσεις
 - ψεύδη κατά συρροή
 - κλοπή αντικειμένων άλλων

Παράγοντες που σχετίζονται

- **Ατομικοί** (βιολογικοί, ψυχολογικοί)
- **Οικογενειακοί** (σχέσεις γονέων μεταξύ τους, οικογενειακό κλίμα, πρώιμες εμπειρίες ανατροφής, στάσεις γονέων απέναντι στα παιδιά, κλπ.)
- **Εξωγενείς/Κοινωνικοί** (βεβαρυμμένος κοινωνικός περίγυρος, κοινωνική βία, υποβαθμισμένο σχολικό πλαίσιο, σχολεία με σαφή τιμωρητική / περιθωριοποιητική πολιτική, απουσία ενταξιακών πρακτικών, κλπ.)

Το παιδί πιθανόν να χρησιμοποιεί την προκλητική /προβληματική συμπεριφορά:

- για να τραβήξει τη προσοχή
- για να εκτονώσει /εκδραματίσει εντάσεις, άγχος ή αρνητικά συναισθήματα
- ως αντίδραση για κάποιο είδος ματαίωσης που έχει υποστεί (από δάσκαλο, γονέα, αδελφό, φίλο)
- ως εκδίκηση σε συγκεκριμένα πρόσωπα /καταστάσεις
- επειδή δεν έχει την εξελικτική ικανότητα (ωριμότητα) να αναπτύξει κάποιου άλλου είδους συμπεριφορές
- ως άμυνα ενάντια σε φόβους και ανασφάλειες ή αισθήματα αδυναμίας (αντι-φοβική αντίδραση)

-
- για να αποφύγει κάποιες επίττονες, επώδυνες, πληκτικές δοκιμασίες /υποχρεώσεις
 - αποτελεί μέρος της ψυχοκοινωνικής του ταυτότητας (π.χ. ταύτιση με ένα επιθετικό μεγαλύτερο αδελφό /πατέρα, κλπ.)
 - θεωρεί ή έχει μάθει από την εμπειρία του ότι με την επιθετικότητα μπορεί να πετύχει πολλά, ότι είναι αποδεκτή ή ότι επιβραβεύεται από τους άλλους ή ότι έτσι γίνεται δημοφιλής
 - για να αποκτήσει κύρος /εξουσία πάνω στους άλλους
 - επειδή βρίσκει διασκεδαστικό να επιβάλλεται και να φοβίζει τους άλλους ή να προκαλεί κάποιο είδος αναταραχής στην τάξη /σχολείο

-
- επειδή δεν έχει διδαχτεί άλλου είδους συμπεριφορές
 - η εμπειρία του παραπέμπει σε περιβάλλοντα με αρνητικές συμπεριφορές/τιμωρίες /ένταση /ή επιθετικότητα
 - επειδή δεν έχει μάθει ή δεν εμπιστεύεται τους άλλους
 - εκφράζει τις αδυναμίες του, τα αισθήματα ανεπάρκειας, την χαμηλή αυτοπεποίθηση
 - ως «τεστ» για να ελέγξει τις προθέσεις των άλλων (την καλοσύνη τους, την φερεγγυότητα τους)
 - ως αντίδραση στις μαθησιακές ανεπάρκειες, σχολική αποτυχία, ψυχοκοινωνική /σχολική προσαρμογή
 - εκφράζει συγκεκριμένο οικογενειακό πρόβλημα
 - εκφράζει γενικότερα οικογενειακά προβλήματα

Ψυχοκοινωνικό προφίλ παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς/επιθετικότητας

- αδυναμία να δημιουργεί ή /και να διατηρεί ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις με συμμαθητές και δασκάλους
- ακατάλληλες μορφές συμπεριφοράς ή συναισθηματικών αντιδράσεων κάτω από φυσιολογικές συνθήκες αλληλεπίδρασης με τους άλλους
- γενικευμένο και επίμονο αίσθημα δυσφορίας, δυστυχίας, ή / και καταθλιπτική διάθεση
- μία τάση να εκδηλώνουν «φυσικά/σωματικά» συμπτώματα / φόβους που σχετίζονται με προσωπικά ή σχολικά προβλήματα
- ένα γενικότερο αρνητισμό /αντιδραστικότητα

-
- αδυναμία σταθερής συνεργασίας με τους άλλους
 - ανώριμες μορφές σκέψης/ έντονος εγωκεντρισμός
 - έλλειψη προοπτικής στο μέλλον (αδυναμία να σχεδιάζουν και να προβάλλουν τις επιθυμίες τους στο μέλλον)
 - χαμηλή ανοχή στις ματαιώσεις
 - περιορισμένες ικανότητες εσωτερίκευσης των κανόνων και των κοινωνικών πρότυπων
 - περιορισμένες λεκτικές ικανότητες
 - δυσκολίες να εκφράσουν τα συναισθήματά τους
 - τάσεις παρορμητικότητας/ εξωτερίκευσης των (αρνητικών) συναισθημάτων μέσω αρνητικών/παρορμητικών συμπεριφορών

-
- χαμηλή αυτοπεποίθηση ή αντίθετα υψηλή/μη ρεαλιστική αυτοπεποίθηση
 - συναισθηματικές δυσκολίες, εντάσεις, φόβοι, ανασφάλειες, άγχος
 - αγχώδη και ανασφαλή /αποφευκτικά πρότυπα σχέσεων
 - συναισθήματα: θυμός, οργή, μίσος, αρνητικότητα, τάσεις εκδίκησης
 - αδυναμία να μαθαίνουν από τις συνέπειες των πράξεων
 - περιορισμένες ικανότητες εσωτερίκευσης των κανόνων και των κοινωνικών πρότυπων
 - μειωμένες ικανότητες για δημιουργικό παιχνίδι
 - γνωστική και συναισθηματική ακαμψία

-
- έλλειψη διάθεσης για κοινωνική προσέγγιση και θετική συνδιαλλαγή
 - περιορισμένες θετικές διαπροσωπικές δεξιότητες-ανικανότητα «ενσυναίσθησης» (να μπαίνει στη θέση του άλλου)
 - αδυναμία χρήσης εναλλακτικών τρόπων προσέγγισης των άλλων, επίλυσης συγκρούσεων /προβλημάτων στην καθημερινότητα
 - ερμηνεία των ουδέτερων ερεθισμάτων, ως επιθετικά
 - χαμηλές εκπαιδευτικές επιδόσεις (και δυσκολίες μάθησης)
 - υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας
 - συγκρούσεις με τους γονείς και τους δασκάλους
 - κοινωνική απόρριψη ή απομόνωση

Μαθησιακό προφίλ παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες

-
- Δυσκολία ν' ανταποκριθούν κοινωνικά παρουσιάζοντας δυσκολίες στην κοινωνική χρήση του λόγου
 - Αποφυγή ή ασταθή βλεμματική επαφή
 - Έλλειψη ενδιαφέροντος για επικοινωνία.
 - Λειτουργούν επιλεκτικά ως προς την συγκέντρωση και το ενδιαφέρον τους για διάφορα θέματα
 - Έχουν περιορισμένο εύρος ενδιαφέροντος
 - Παρουσιάζουν ελλείμματα στις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες.

-
- Παρατηρείται ιδιορρυθμία και συχνά εκκεντρικότητα στη συμπεριφορά τους σχετικά με τις προτεινόμενες δοκιμασίες.
 - Προβλήματα στην ανάπτυξη της φαντασίας και την ευελιξία της σκέψης, λόγω της έλλειψης: α) της δυνατότητας να αντιμετωπίσουν συναισθηματικές απαιτήσεις και β) της δυσκολίας προσαρμογής τους σε καινούργιες καταστάσεις. Αυτό σημαίνει, ότι είναι πολύ δύσκολο γι' αυτούς τους μαθητές να τους αλλάξει κανείς γνώμη για κάτι ή να τους αποτρέψει από μια συγκεκριμένη ενέργεια.
 - Λόγω άγχους αποσύρονται από ό,τι τους προκαλεί δυσθυμία.

-
- Επίσης, δεν μπορούν να βρουν ποια μέρη του κειμένου περιέχουν σημαντικές πληροφορίες για την κατανόησή του, δεν θυμούνται τις λεπτομέρειες και το περιεχόμενό του, και δυσκολεύονται πολύ όταν χρησιμοποιείται ο μεταφορικός λόγος
 - Έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο, προβλήματα στην εύρεση της κατάλληλης λέξης, καθώς και δυσκολία στην εκμάθηση νέων λέξεων

-
- Προβλήματα στην ακουστική αντίληψη, μειωμένη ακουστική μνήμη και προβλήματα στην επανάληψη ακουστικών φωνολογικών προτύπων
 - Δυσκολίες στην επεξεργασία ταχέως εναλλασσόμενων οπτικο-ακουστικών πληροφοριών
 - Μειωμένη ικανότητα συμβολικής σκέψης, διαταραχή στον συμβολισμό γενικότερα, στη φαντασία, στη ζωγραφική και στο παιχνίδι.
 - Δυσκολία κατανόησης της δομής του λόγου

-
- Ο λόγος τους επίσης, είναι άμεσα συνδεδεμένος με το παρόν, γεγονός που φαίνεται ότι σχετίζεται με την μειωμένη ικανότητά τους για ανάκληση πληροφοριών και αφαιρετική σκέψη.
 - Λεκτικές αστοχίες
 - Αδυναμία στη λειτουργία της λογικομαθηματικής σκέψης, όπως και της βραχύχρονης και εργαζόμενης μνήμης.
 - Μικρός χρόνος προσήλωσης.

-
- Δυσκολία προσανατολισμού στο χώρο και το χρόνο
 - Δυσκολία παραμονής στο γραφικό χώρο- Γραφοκινητικές δυσκολίες
 - Δυσκολία διχωτής προσοχής (οπτικό και ακουστικό κανάλι)
 - Δυσκολία στις σύνθετες εντολές
 - Δυσκολία οπτικών ακολουθιών (σειρά αντικειμένων-εικόνων-σχημάτων-γραμμάτων-συλλαβών-λέξεων)
 - Αδυναμία συνειδητοποίησης αυτών που ακούουν

-
- Παρατηρούνται προβλήματα στην παραγωγή και την κατανόηση συντακτικά πολύπλοκων προτάσεων καθώς επίσης και δυσκολίες στην εύρεση της κατάλληλης λέξης
 - Παρουσιάζουν δυσκολίες στην κατανόηση προβλημάτων κυρίως όταν καλούνται να αναγνώσουν την προσφώνηση και να επιλέξουν την κατάλληλη πράξη.
 - Δυσκολία στην αυτοματοποίηση των πινάκων του πολλαπλασιασμού.
 - Επίσης, παρατηρείται μη ακριβής γραπτή εκτέλεση των πράξεων.

Διαφοροποίηση με αξιοποίηση:

- **Οπτικοποίηση της γνώσης μέσω του Παιδικού σχεδίου**

Οφέλη:

Χωροχρονική κατάταξη γεγονότων - προσήλωση- ανάπτυξη λεξιλογίου και εκφραστικής ικανότητας-κατανόηση κειμένου και εννοιών-ικανοποίηση συμμετοχής- συναισθηματική αποφόρτιση- δημιουργία περιστάσεων επικοινωνίας- αυτενέργεια και ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων

Επίσης:

Μέθοδος του εύκολου διαβάσματος (easy reading)

Εκφράσεις ή λέξεις κλειδιά

Τετράδιο επικοινωνίας

Όπου κριθεί αναγκαίο συνεργασία του
εκπαιδευτικού με Διεπιστημονική Ομάδα

Αξιολόγηση και απαραίτητα εργαλεία για
την παράλληλη στήριξη:
Κλείδες παρατήρησης,
Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης
Ημερολόγιο

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Η διαδικασία μέσα από την οποία προσδιορίζουμε, συγκεντρώνουμε, αναλύουμε και κοινοποιούμε πληροφορίες που μας επιτρέπουν να πάρουμε αποφάσεις ώστε να βοηθήσουμε το μαθητή στην ολόπλευρη ανάπτυξή του.
- Η αξιολόγηση αποτελεί βασικό στάδιο κάθε οργανωμένης και συστηματικής διαδικασίας την οποία χαρακτηρίζει ο σχεδιασμός, ο προγραμματισμός και η εφαρμογή στην πράξη.

Σκοπός της αξιολόγησης

- Η παρακολούθηση της εξέλιξης του μαθητή σε όλα τα επίπεδα
- Η βελτίωση των στρατηγικών και τεχνικών του εκπαιδευτικού και η αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Η πρόβλεψη και η αντιμετώπιση προβλημάτων
- Η καλλιέργεια της επικοινωνίας μαθητών-σχολείου-οικογένειας

Σε καμία περίπτωση δε μπορεί να είναι αυτοσκοπός αλλά **εργαλείο** με σκοπό να παρακολουθείται το εκπαιδευτικό έργο σε όλα τα στάδια (σχεδιασμός, προγραμματισμός, εφαρμογή).

Βασικές αρχές της αξιολόγησης

- Έμφαση στην αυθεντική αξιολόγηση (όχι τυποποιημένη)
- Σαφείς στόχοι
- Σαφή κριτήρια και μέτρο σύγκρισης
- Χρήση ποικίλων μορφών και μεθόδων και πηγών, συλλογή ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων
- Εφαρμογή διαδικασιών που αυξάνουν την αξιοπιστία και εγκυρότητά της

Πότε πραγματοποιείται;

- **ΑΡΧΙΚΗ** ή προγνωστική: στην αρχή (του έτους, της δραστηριότητας)
- **ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ** ή ενδιάμεση ή συνεχής: κατά τη διάρκεια (του έτους, της δραστηριότητας)
- **ΤΕΛΙΚΗ** ή αθροιστική: στο τέλος (του έτους, της δραστηριότητας)

Ποιοί συμμετέχουν;

- Όλοι οι εμπλεκόμενοι στην εκπαιδευτική διαδικασία: μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί, ειδικοί κ.α.
- Είναι σημαντική όχι μόνο η αξιολόγηση της μάθησης αλλά η αξιολόγηση για τη μάθηση. Στην τελευταία είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των μαθητών στη χρήση τεχνικών αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης, στην αναζήτηση τρόπων βελτίωσης της απόδοσής τους καθώς και η συμμετοχή τους στην κατάρτιση του ατομικού προγράμματος εκπαίδευσής.
- Οι μαθητές συχνά είναι σε θέση (με κατάλληλη καθοδήγηση):
 - να εντοπίσουν σημεία που τους δυσκολεύουν
 - να εντοπίσουν αλλαγές στην επίδοσή τους
 - να στοχαστούν πάνω στη διαδικασία με την οποία έφτασαν σε ένα αποτέλεσμα
 - να σκεφτούν τρόπους βελτίωσης της επίδοσής τους

Αρχική αξιολόγηση

- Πραγματοποιείται στην αρχή της διαδικασίας και έχει σκοπό να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να κατασκευάσει το προφίλ του μαθητή και του πλαισίου και να οργανώσει την παρέμβασή του. Λαμβάνει υπόψη, εκτός από το μαθητή, τα χαρακτηριστικά:
 1. του/των εκπαιδευτικών (της τάξης)
 2. της τάξης (των συμμαθητών)
 3. του σχολείου
 4. της οικογένειας
- Η αξιολόγηση είναι στενά συνδεδεμένη με τη **διάγνωση**. Γι αυτό και στην πρώτη φάση της αξιολόγησης λαμβάνεται υπόψη ο ιατρικός ορισμός του προβλήματος-διάγνωση (αν υπάρχει) και η **γνωμάτευση** από κάποιον αρμόδιο φορέα (ΚΕΔΔΥ).

Αρχική αξιολόγηση: Διάγνωση και Γνωμάτευση του ΚΕ.Δ.Δ.Υ

- Μας δίνουν τις αρχικές πληροφορίες:
 - για το νοητικό δυναμικό του μαθητή
 - για τις δυνατότητές του
 - για το είδος και το βαθμό σοβαρότητας των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών του
- Προτείνουν βασικές κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των δυσκολιών του.
- Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός της Παράλληλης Στήριξης (λαμβάνοντας υπόψη τη διάγνωση-γνωμάτευση) οφείλει να πραγματοποιήσει τη δική του **ΑΡΧΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ**.

Αρχική αξιολόγηση: αξιολόγηση του μαθητή

Οι αρχικές πληροφορίες για το προφίλ του μαθητή λαμβάνονται τις πρώτες ημέρες:

- Μέσα από ελεύθερη καταγραφή σε διαφορετικές στιγμές της ημέρας και του σχολικού προγράμματος
- Μέσα από «συνεντεύξεις» με γονείς και εκπαιδευτικούς
- Με ειδικά τεστ σχολικής επίδοσης βασισμένα στο Α.Π.Σ της τάξης
- Μέσα από παρατήρηση και καταγραφή με τη βοήθεια ειδικών **κλειδών παρατήρησης** ή με λίστες ελέγχου δεξιοτήτων

Κ.Α.

Αρχική αξιολόγηση: Κλείδες παρατήρησης

- Κάποιες ενδεικτικές κλείδες παρατήρησης οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν τα δυο προηγούμενα χρόνια και οι οποίες έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Σχολικού Συμβούλου Ειδικής Αγωγής. Περιλαμβάνουν: ΔΑΔ και ΔΕΠΥ

ΚΛΕΙΔΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΑΔ

ΚΥΚΛΩΣΕ, για το συγκεκριμένο μαθητή/τρια, πόσο συχνά συμβαίνουν οι παρακάτω συμπεριφορές, σε σχέση με τους συνομηλίκους του.
Δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις!

1. Έχει βλεμματική επαφή	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
2. Συμμετέχει αυθόρμητα σε παρέες χωρίς να τους δημιουργεί προβλήματα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
3. Έχει φίλους.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
4. Ανέχεται τη σωματική επαφή.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
5. Κατανοεί εξωλεκτικές συμπεριφορές (π.χ. κατανοεί ότι άλλος είναι βαριεστημένος)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
6. Κατανοεί τα συναισθήματα των άλλων (ενσυναίσθηση)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
7. Αντιμετωπίζει μόνος/η μικρά προβλήματα της καθημερινότητας.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
8. Επαναλαμβάνει στερεότυπα συγκεκριμένες λέξεις ή φράσεις.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
9. Κατανοεί το μεταφορικό λόγο (π.χ. ...μου μαύρισε η καρδιά)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
10. Χρησιμοποιεί ικανοποιητική σύνταξη (π.χ. αντωνυμίες)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
11. Χρησιμοποιεί ικανοποιητικά τον προφορικό λόγο για να εκφράσει νοήματα, σκέψεις, απόψεις, επιχειρήματα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
12. Μπορεί να αρχίσει και να διατηρήσει μια συζήτηση με άλλους.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
13. Παίζει συμβολικό παιχνίδι (π.χ. το μανταλάκι γίνεται καράβι) ή παίξιμο ρόλων (π.χ. κουμπάρες)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
14. Χρησιμοποιεί χειρονομίες ή μίμηση.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
15. Επαναλαμβάνει λέξεις και φράσεις που άκουσε πρόσφατα (ηχολαλεί).	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
16. Αγαπά να ασχολείται μόνο με συγκεκριμένα πράγματα, θέματα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
17. Αναστατώνεται με απροσδόκητες αλλαγές στην καθημερινότητά του.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
18. Αρνείται να ασχοληθεί με κάτι πέρα από τα δικά του ενδιαφέροντα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
19. Επαναλαμβάνει ιδιόρρυθμες κινήσεις (π.χ. συστροφές σώματος, φτερουγίσματα χεριών, κινήσεις προσώπου)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
20. Ασχολείται επίμονα με τμήματα αντικειμένων.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
21. Είναι λειτουργικός, ήρεμος, στο διάλειμμα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
22. Έχει παράξενες εμμονές (π.χ. κολλημένος/η με την Ινδία) ή τελετουργίες (π.χ. συγκεκριμένη τρόπος να ανοίξει το βιβλίο)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
23. Έχει φαντασία.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα

24. Έχει ιδιαίτερες ικανότητες ή ταλέντα (περιγράψτε):

25. Θετικά στοιχεία της συμπεριφοράς του, δεξιότητες, ικανότητες:

26. Στοιχεία της συμπεριφοράς που προβληματίζουν (περιγράψτε με ακρίβεια συγκεκριμένες συμπεριφορές, χώρο, χρόνο)

ΚΛΕΙΔΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΕΠ-Υ.

ΚΥΚΛΩΣΕ, για το συγκεκριμένο μαθητή/τρια, πόσο συχνά συμβαίνουν οι παρακάτω συμπεριφορές, σε σχέση με τους συνομηλίκους του.

Δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις!

1. Κάνει λάθη απροσεξίας.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
2. Διατηρεί την προσοχή του στη σχολική εργασία ή στο παιχνίδι.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
3. Χάνει αντικείμενα απαραίτητα για την εργασία του (μολύβια, βιβλία)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
4. Όταν του μιλάει κάποιος, μοιάζει να μην ακούει.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
5. Ολοκληρώνει τις εργασίες του χωρίς βοήθεια.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
6. Διασπάται η προσοχή του από εξωτερικά ερεθίσματα (π.χ. θορύβους, παιχνίδια)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
7. Οργανώνει την εργασία του, το πρόγραμμά του, τις δραστηριότητές του, τα τετράδια και βιβλία του.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
8. Στην τάξη, σηκώνεται από τη θέση του.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
9. Κινείται με τρόπο που δεν ταιριάζει στο χώρο (π.χ. σκαρφαλώνει στην καρέκλα, στριφογυρίζει στην εκκλησία)	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
10. Μιλά πολύ και ακατάπανυστα.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
11. Στριφογυρίζει στη θέση του ή κινεί νευρικά τα χέρια και πόδια του.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
12. Περιμένει τη σειρά του.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
13. Διακόπτει απρόσκλητα τις συζητήσεις ή τα παιχνίδια των άλλων.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα
14. Απαντά απερίσκεπτα προτού ολοκληρωθεί η ερώτηση.	Σχεδόν ποτέ	Μερικές Φορές	Συχνά	Σχεδόν πάντα

15. Θετικά στοιχεία της συμπεριφοράς του, δεξιότητες, ικανότητες:

16. Στοιχεία της συμπεριφοράς που προβληματίζουν (περιγράψτε με ακρίβεια συγκεκριμένες συμπεριφορές, χώρο, χρόνο)

Αρχική αξιολόγηση: Κλείδες παρατήρησης

Οι αυθεντικές κλείδες, αυτές δηλαδή που έχουν δημιουργηθεί για να ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των μαθητών είναι πιο αποτελεσματικές γιατί μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες και μας βοηθούν να αξιολογούμε την πρόοδό τους καθ'όλη τη διάρκεια της παρέμβασής μας. Οι κλείδες αυτές δημιουργούνται κυρίως μετά τη γνωριμία με το μαθητή και μπορούν να τροποποιούνται (κάποιες φορές) κατά τη διάρκεια του έτους. Περιλαμβάνουν αρκετούς τομείς.

Αρχική αξιολόγηση: Κλείδες παρατήρησης- ενδεικτικοί τομείς

- Περιγραφική έκθεση ακαδημαϊκών δεξιοτήτων (γλώσσα, μαθηματικά, άλλα μαθήματα)
- Επικοινωνία
- Συμπεριφορά
- Κοινωνικοποίηση
- Κινητική ανάπτυξη
- Ανάπτυξη εννοιών
- Επεξεργασία πληροφοριών
- Τρόπος-στυλ μάθησης
- Επίλυση προβλημάτων
- Δεξιότητες αυτόνομης διαβίωσης
- Ενδιαφέροντα-κίνητρα κ.α.

Αρχική αξιολόγηση: αξιολόγηση συστήματος

- **Εκπαιδευτικός** (παιδαγωγικό στυλ, διδασκαλία, αξιολόγηση, προσωπικότητα, αντιλήψεις-στάσεις, σχέση με μαθητές-τρόπος αλληλεπίδρασης, σχέση με το μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, διαχείριση χρόνου)
- **Συμμαθητές** (αριθμός, σύνθεση, σχέσεις, ακαδημαϊκό επίπεδο)
- **Σχολική τάξη** (μέγεθος-χώρος, διάταξη θρανίων, αριθμός εκπαιδευτικών, διδακτικό υλικό-εξοπλισμός κ.α.)
- **Οικογένεια του μαθητή**
- **Σχολική μονάδα**

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης

- Η αρχική αξιολόγηση καταλήγει στη σύνταξη της **αρχικής περιγραφικής έκθεσης** και αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία του **Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης του μαθητή**.
- Το Ε.Π.Ε. καταρτίζεται συνήθως από τον/τους εκπαιδευτικούς της τάξης, τον εκπαιδευτικό της παράλληλης στήριξης και (όταν κρίνεται απαραίτητο) το ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Σημαντική είναι και η συμμετοχή της οικογένειας.
- Το Ε.Π.Ε περιλαμβάνει το **προφίλ** του μαθητή, τους **τομείς παρέμβασης**, **στόχους** και **ενδεικτικές δραστηριότητες**.

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης

Στόχοι

Μακροπρόθεσμοι:

- διαρκούν μεγάλο διάστημα (συνήθως ένα εξάμηνο ή ένα σχολικό έτος)
- είναι γενικοί

Βραχυπρόθεσμοι:

- Είναι τα μετρήσιμα ενδιάμεσα βήματα μεταξύ των τρεχόντων επιπέδων επίδοσης του μαθητή και των μακροπρόθεσμων στόχων.
- διαρκούν λιγότερο από τους μακροπρόθεσμους
- εξειδικεύουν τους πρώτους

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης

Δραστηριότητες

- Ορισμένες από τις δραστηριότητες που οργανώνονται με σκοπό την επίτευξη των στόχων είναι ατομικές, αφορούν δηλαδή μόνο το μαθητή και υλοποιούνται συνήθως από τον εκπαιδευτικό της παράλληλης στήριξης.
- Πολλοί στόχοι, ωστόσο, επιτυγχάνονται μέσα από ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες που οργανώνονται από τον εκπαιδευτικό της τάξης για όλους τους μαθητές στη βάση της **διαφοροποιημένης διδασκαλίας**.

Πρότυπο εξατομικευμένου προγράμματος εκπαίδευσης

(αναρτημένο στη σελίδα του Σχ. Συμβούλου Ειδικής
Αγωγής)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ Π. & Δ. ΕΚΠ/ΣΗΣ

...../.../20...

.....

ΣΧΕΔΙΟ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΜΕΝΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όνοματεπώνυμο:

Ημ. Γέννησης:

Διάγνωση:

Τάξη-τμήμα φοίτησης:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ		
Όνοματεπώνυμο	Ειδικότητα	Υπογραφή

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ Ε. Ε. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			
.....*			
Παρούσα κατάσταση	Μακροπρόθεσμοι στόχοι (ένα σχ. έτος)	Βραχυπρόθεσμοι στόχοι	Χρονική διάρκεια βραχυπρόθεσμων
Ενδεικτικές Δραστηριότητες σε σχέση με τους Βραχυπρόθεσμους στόχους			

Παράδειγμα 1

Κινητική ανάπτυξη-γραφοκινητικότητα			
Παρούσα κατάσταση	Μακροπρόθεσμοι στόχοι (ένα σχ. έτος)	Βραχυπρόθεσμοι στόχοι	Χρονική διάρκεια βραχυπρόθεσμων
Ο Ε. δυσκολεύεται να κρατήσει το μολύβι σωστά και να γράψει πάνω σε γραμμές.	Να γράφει λέξεις πάνω σε γραμμές με ικανοποιητικό μέγεθος και σωστή φορά των γραμμάτων.	▪ Να σχεδιάζει γεωμετρικά σχήματα (απλά και σύνθετα) ▪ Να γράφει μεμονωμένα γράμματα πάνω σε γραμμές , με τη σωστή φορά, μειώνοντας σταδιακά το μέγεθός τους. ▪ Να γράφει λέξεις και μικρές προτάσεις με τη σωστή φορά (από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω).	1-2 εβδομάδες 1-2 εβδομάδες 1 μήνας

Ενδεικτικές Δραστηριότητες σε σχέση με τους Βραχυπρόθεσμους στόχους	Σχεδιάζει σχήματα και γράμματα: ▪ με διαφορετικά μέσα (π.χ. δαχτυλομπογιές, μαρκαδόρους, κιμωλίες) ▪ με τη βοήθεια ριζόχαρτου ▪ ενώνοντας τελείες, ▪ δείχνοντάς του από ποιο σημείο ξεκινάει το γράμμα και ▪ τέλος χωρίς βοήθεια.
--	--

Παράδειγμα 2

Γλωσσική έκφραση-επικοινωνία			
Παρούσα κατάσταση	Μακροπρόθεσμοι στόχοι (ένα σχ. έτος)	Βραχυπρόθεσμοι στόχοι	Χρονική διάρκεια βραχυπρόθεσμων
- Ο Α. παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία στην επικοινωνία. Δε συμμετέχει σε διάλογο με τους συμμαθητές του και συνήθως δεν απαντά εύστοχα στις ερωτήσεις. - Συχνά, όταν χρειάζεται κάτι, κοιτάζει επίμονα την εκπαιδευτικό η οποία του κάνει ερωτήσεις προκειμένου να κατανοήσει τι επιθυμεί.	Να αναπτύξει τη γλωσσική έκφραση	Να κατονομάζει αντικείμενα	1-2 εβδομάδες
		Να κατονομάζει απλές δραστηριότητες	1-2 εβδομάδες
		Να κατονομάζει σύνθετες δραστηριότητες	1-2 εβδομάδες
		Να αφηγείται απλές ιστορίες με κάρτες	1 μήνας
		Να αφηγείται απλές ιστορίες χωρίς κάρτες	1 μήνας
		Να αφηγείται σύνθετες ιστορίες με κάρτες	1 μήνας
		Να αφηγείται σύνθετες ιστορίες χωρίς κάρτες	1 μήνας
		Να περιγράφει γεγονότα που έχει βιώσει με τη βοήθεια ερωτήσεων	1 μήνας
		Να περιγράφει γεγονότα που έχει βιώσει χωρίς τη βοήθεια ερωτήσεων	1 μήνας
		Να θέτει ερωτήματα στους	1 μήνας

		συνομιλητές του ▪ Να συμμετέχει σε διάλογο	2 μήνες
Ενδεικτικές Δραστηριότητες σε σχέση με τους Βραχυπρόθεσμους στόχους	▪ Δραστηριότητες με κάρτες (αντικείμενα, δράσεις, ιστορίες). ▪ Κάρτες με ερωτήσεις: Πότε; Που; Ποιός; Γιατί; τις οποίες χρησιμοποιεί ο μαθητής για την αφήγηση. ▪ Χρήση οπτικών βοηθημάτων για την ενίσχυση της κοινωνικής συναλλαγής (π.χ. όταν μπαίνω στην τάξη λέω «καλημέρα», όταν χρειάζομαι βοήθεια λέω «μπορείτε να με βοηθήσετε;») και συστήματος επιβράβευσης της αποδεκτής συμπεριφοράς		

Παράδειγμα 3

Τομέας: Συμπεριφορά

Παρούσα κατάσταση

Ο Α.

- είναι δύσκολο να παραμείνει προσηλωμένος σε ένα στόχο για αρκετή ώρα
- σηκώνεται διαρκώς από τη θέση του
- δεν περιμένει να ακούσει τις οδηγίες του δασκάλου και δεν ολοκληρώνει τις δραστηριότητες

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟΣ ΣΤΟΧΟΣ

Να μπορεί να ολοκληρώσει μια δραστηριότητα χωρίς να σηκωθεί από τη θέση του

ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Να παραμένει στο κάθισμα για 10 λεπτά χωρίς να σηκώνεται απασχολούμενος με μια δραστηριότητα που του αρέσει
- Να παραμένει στο κάθισμα για 10 λεπτά χωρίς να σηκώνεται κάνοντας μια απλή άσκηση
- Να παραμένει στο κάθισμα για 20 λεπτά (10' παιχνίδι-10' εργασία)
- Να παραμένει στο κάθισμα για 20 λεπτά κάνοντας μια εργασία

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Ενίσχυση-επιβράβευση με αυτοκόλλητα
- Συχνά διαλείμματα
- Χρήση κλεψύδρας για μέτρηση του χρόνου

Διαμορφωτική αξιολόγηση: Ημερολόγιο παράλληλης στήριξης

- Στο ημερολόγιο καταγράφονται καθημερινά οι δραστηριότητες που εφαρμόζονται, οι δυσκολίες του μαθητή, οι παρεμβάσεις του εκπαιδευτικού και τα αποτελέσματα των τελευταίων.
- Συμβάλλει στη **διαμορφωτική αξιολόγηση** και έχει σκοπό τη βελτίωση του αποτελέσματος πριν την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής παρέμβασης.
- Λειτουργεί ανατροφοδοτικά σε επίπεδο μαθητή, ομάδας και τάξης και μας βοηθάει να αναπροσαρμόζουμε στόχους και δράση.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ Π. & Δ. ΕΚΠ/ΣΗΣ

.....

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Οι επόμενες σελίδες συμπληρώνονται ηλεκτρονικά, σε καθημερινή βάση από τον εκπαιδευτικό/κούς της παράλληλης στήριξης, σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό/κούς της τάξης.

Αποτελεί παραδοτέο και κοινοποιείται στην ΕΥΕ Εκπ/κων Δράσεων όταν ζητηθεί.

Σχολική Μονάδα	
Ονοματεπώνυμο Εκπαιδευτικού/κών	
Ειδικότητα	
Διδακτικές ώρες απασχόλησης	
Στοιχεία μαθητή	
Αρχικά ονοματεπώνυμου	
Τάξη-τμήμα φοίτησης	
Διάγνωση	

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ		
Συμπληρώνεται καθημερινά από τον εκπαιδευτικό της παράλληλης στήριξης με τη συνεργασία του εκπαιδευτικού/ών της τάξης.		
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΔΡΑΣΕΙΣ	ΣΧΟΛΙΑ

Ενδεικτικά παραδείγματα

(Σημ. ορισμένα ημερολόγια είναι εβδομαδιαία ενώ άλλα είναι καθημερινά. Επίσης, ορισμένα περιλαμβάνουν μια ξεχωριστή στήλη στην οποία οι εκπαιδευτικοί καταγράφουν τις παρατηρήσεις από τις δραστηριότητες ενώ άλλα έχουν ενσωματώσει τις παρατηρήσεις στη στήλη περιγραφής της δράσης)

Ημερολόγιο 1

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ / ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ - ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ημερομηνία	Δραστηριότητες	Παρατηρήσεις
18/2/2014	Διαβάζουμε το παραμύθι «ο Αρλεκίνος» της Ζωρζ Σαρή. Βάζουν σε λογική σειρά τις εικόνες από την ιστορία του τραγουδιού «Παντρεύουμε τον Κάβουρα» και έπειτα το δραματοποιούν.	Ο Ι. ακούει προσεκτικά την ιστορία και στις μετέπειτα ερωτήσεις απαντά με ευστοχία. Επίσης, συμμετέχει στη λογική σειρά των εικόνων στην ιστορία αλλά αρνείται αρχικά να συμμετάσχει στη δραματοποίηση. Μετά από παρότρυνση και ενθάρρυνση δική μου συμμετέχει.

19/2/2014	Διαβάζουμε το παραμύθι «Η παρεούλα του ροζ ρινόκερου ρ-υ» του Ευγένιου Τριβιζά. Μαθαίνουν τα παιδιά το γράμμα Ρρ και βρίσκουν λέξεις που αρχίζουν από αυτό το γράμμα. Κατασκευάζουν τον Αρλεκίνο και γράφουν το όνομα του πάνω από την εργασία.	Ο Ι. επαναλαμβάνει συνέχεια τις λέξεις που έχουν ήδη ειπωθεί. Δεν ακολουθεί τους κανόνες (να σηκώνει χέρι) και στη διόρθωση που του κάνω αρχίζει στερεοτυπική συμπεριφορά. Την κατασκευή την κάνει με μεγάλη ευχαρίστηση όπως επίσης γράφει με μεγάλη ευκολία τη λέξη Αρλεκίνος.

Ημερολόγιο 2

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	ΔΡΑΣΕΙΣ
3^η ΕΒΔΟΜΑΔΑ	• Σταδιακή προσπάθεια ανεξάρτησης στα διαλείμματα από την εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης, χρειάζεται συνεχή προσοχή και επίβλεψη, όμως πρέπει να νιώθει ανεξάρτητος και λειτουργικά αυτόνομος. Είχε συνηθίσει να κυκλοφορεί από το χέρι με την περσινή εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης. Στόχος είναι να κινείται μόνος του, αλλά προσεκτικά, υπό την επίβλεψή μου. • Γι' αυτό το λόγο σταδιακά απομακρύνομαι από δίπλα του, διατηρώντας όμως διαρκή βλεμματική επαφή και έχοντάς με ως σταθερό σημείο αναφοράς του.
4^η ΕΒΔΟΜΑΔΑ	• Στα διαλείμματα τα περισσότερα παιδιά τρέχουν και παίζουν και επειδή ο Α. δεν μπορεί να τα ακολουθήσει, συχνά μένει μόνος του. Για να αποφευχθεί αυτό, δομούνται οργανωμένα παιχνίδια με τα υπόλοιπα παιδιά (παρατηρώ το χώρο γύρω μου και ζωγραφίζω, παιχνίδια καρτών με γράμματα της αλφαβήτας και εικόνες, πικνίκ στο προαύλιο). Δηλαδή πραγματοποιούνται οργανωμένα παιχνίδια, ώστε να μπορεί ο Α. να συμμετέχει και να μη νιώθει ότι απομονώνεται και ότι διαφέρει.

Ημερολόγιο 3

2-12-13	1^η Κοιν. ιστορία (πως καθόμαστε στην παρεούλα): παρακολουθεί με ενδιαφέρον, ζητά να επαναλάβει την ιστορία Τραγούδι δράσης (τραγούδι & μίμηση κινήσεων): συμμετέχει με ενθουσιασμό και μιμείται τις κινήσεις. Κουκλοθέατρο: αρχικά μοναχικό παιχνίδι μετά με Εκ/κο παραλ. στηρ.. Παρακολούθηση, με συχνή διάσπαση προσοχής, ανάγνωσης παραμυθιού σε επίπεδο τάξης. Συχνή ανάγκη για επαναφορά της προσοχής, παρότρυνση για συμμετοχή και υπενθύμιση της κατάλληλης συμπεριφοράς στην παρεούλα .
3-12-13	Συμμέτοχη σε πρόβα για σχολική εορτή (απαγγελία ποιήματος, χορός, ομαδικό τραγούδι). Θυμάται τα λόγια ωστόσο αναζητά βλεμματική επαφή για ενθάρρυνση ή αρχική υπενθύμιση. Παιχνίδι στο μανάβικο, αρχικά με προσωπική εμπλοκή & και στη συνέχεια απομάκρυνση (παιχνίδι με άλλο παιδί) λειτουργώντας ως «βοηθητικό εγώ» όπου χρειάζεται και για επέκταση του παιχνιδιού. Μικρή διάρκεια, έλλειψη αυθόρμητης αλληλεπίδρασης

4-12-13

-2^η Κοιν. ιστορία (περιμένω τη σειρά μου).

Συμμετοχή στην κατασκευή σκηνικού με υποστήριξη-καθοδήγηση στη χρήση των διαφόρων υλικών. Διαμεσολάβηση ως «βοηθητικό εγώ» στην αλληλεπίδραση με τους άλλους και διδασκαλία κατά περίπτωση σε επικοινωνιακές κοινωνικές δεξιότητες.

Συμμετοχή της κατόπιν παρότρυνσης στον καθαρισμό των τραπεζιών και την ταχτοποίηση των υλικών.

Ακρόαση και εκμάθηση –συμμέτοχη με ενδιαφέρον και αυθόρμητη προσοχή σε χριστουγεννιάτικα τραγούδια- κάλαντα

Τελική αξιολόγηση

- Στο τέλος της χρονιάς πραγματοποιείται η συνολική αποτίμηση της εκπαιδευτικής παρέμβασης.
- Τα αποτελέσματα καταγράφονται στην **τελική έκθεση**.
- Είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν **τα ίδια εργαλεία** (π.χ. κλείδα παρατήρησης, λίστα ελέγχου δεξιοτήτων) που χρησιμοποιήθηκαν κατά την αρχική αξιολόγηση. Η σύγκριση των αποτελεσμάτων μας βοηθάει να βγάλουμε συμπεράσματα για την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.
- Η τελική αξιολόγηση μας δίνει μια «νέα εικόνα» του μαθητή η οποία θα αποτελέσει την αφετηρία μιας νέας παρέμβασης.
- Οι εκθέσεις αξιολόγησης, οι κλείδες παρατήρησης, τα εξατομικευμένα προγράμματα και το ημερολόγιο είναι πολύ σημαντικό και χρήσιμο **να παραμείνουν στο σχολείο**, σε ένα φάκελο για το μαθητή για το επόμενο έτος.